1931 Tasarruf Yılı: Tek Partili Dönemin Başlangıcı

Bülent Duru

1931 yılının yönetsel ve siyasal açıdan en büyük özelliği tek partili dönemin başlangıcını simgelemesidir. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın (CHF) III. Büyük Kongresi'nin yapılarak genel sekreterliğe otoriter eğilimleri ile tanınan Recep Bey'in (Peker) getirilmesiyle Türkiye'de yeni bir dönemin başlamış olduğu söylenebilir. Menemen Olayı'nın da etkisiyle özellikle basın üzerinde denetim artırılmış, baskıcı nitelikleri ağır basan yeni bir Matbuat Kanunu çıkarılmış ve Türk Ocakları kapatılarak Halkevlerine katılmıştır. Mustafa Kemal'in 3. kez Cumhurbaşkanlığına seçilmesi, genel seçimlerin yapılması ve Menemen sanıklarının yargılanmaya başlaması bu yıla denk gelir. Ölçüler Kanunu'nun çıkarılmasını, Merkez Bankası'nın açılmasını, Gümrük ve İnhisarlar Vekaleti ile Ziraat Vekaleti'nin kurulmasını da yılın önemli olayları arasında saymak gerekir.

A.Ekonomi

1.Dünya Bunalımının Etkisi

1931, bütün dünyada yaşanan ekonomik bunalımın olumsuz etkilerinin yoğun biçimde hissedildiği bir yıldır. "Ekonomik" açıdan bu yılı herhalde "tasarruf" sözcüğü ile nitelemek yanlış olmaz. Uzun süren savaş döneminin yaraları henüz sarılmadan uluslararası bir ekonomik bunalımın etkisi altında kalmak ülke ekonomisinin gelişmesini engellemiş, kısa süre içinde en temel gereksinimlerin karşılanmasında bile sıkıntı yaşanmaya başlanmıştır. Aşağıda daha ayrıntılı biçimde izlenebileceği gibi, yıl içinde ekonomik açıdan en büyük çaba ithalatın azaltılmasında gösterilmiş, bu amaca ulaşmak için de hemen her alanda tasarruf önlemleri alınmaya başlanmış, yerli malı kullanımı özendirilmek istenmiştir.[1] Ağır ekonomik koşulların gündelik yaşama yansımasını yılın gazetelerinden okumak olanaklıdır; yaşam koşullarının zorluğu, sağlık önlemlerinin etkisizliği, kent hizmetlerinin yetersizliği gibi konular gündemin baş köşesine yerleşmiştir.

[1] Yerli malı kullanmanın özendirilmesi gibi ithalatı azaltıcı önlemler kısa sürede sonuç vermiş, örneğin 1930-1938 yılları arasında ihracat rakamları ithalattan yüksek çıkmıştır. Bkz. Çağlar Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, 11. Baskı, İstanbul, 2005, s.142.

2.Tasarruf Önlemleri

1929 ekonomik bunalımı, öteden beri hüküm süren geçim sıkıntısının ve maddi yetersizliklerin daha da ağırlaşmasına yol açmış, böyle bir ortamda tasarruf önlemlerine başvurmak akla ilk gelen çözüm yolu olmuştur. Bu yazının odaklandığı 1931 yılına ilişkin gazeteler, zabıt cerideleri ve arşiv belgeleri incelendiğinde, "tasarruf" sözcüğünün ağırlıklı bir yeri olduğu hemen görülecektir. Devlet yönetiminden belediyelere, dış politikadan gündelik yaşama değin hemen her alanda tasarruf önlemleri alınmaya çalışılmaktadır. Tasarrufu sağlamak ve yerli malı kullanılmasını özendirmek için cemiyetler kurulmakta, haftalar düzenlenmekte, yeminler edilmekte, yerli mallardan vitrin müsabakaları düzenlenmektedir. Bir bölümü uygulanamasa da, ekonomik yetersizlikler sonucunda alınan önlemler yaşamın her alanına ilişkindir.

Özellikle hükümet yandaşı gazetelerde, sade yaşamı ve tasarruf etmeyi özendiren, harcamaları azaltmayı ve yerli malı kullanmayı teşvik eden dizi yazılara, karikatürlere, yorumlara yer verilmektedir. Muhalif basında kimi zaman, tasarruf önlemlerinin olumsuz yönlerine dikkatleri çeken ya da kimi uygulamaları eleştiren yazılar, karikatürler yayınlansa da -dönemin ağır ekonomik koşulları içinde- getirilen önlemlere güçlü bir muhalefetin olmadığını belirtmek gerekir.

Alınması düşünülen tasarruf önlemlerini merkezi yönetimden yerel yönetimlere değin kamu yönetiminin bütün düzeylerinde görmek olanaklıdır. Giderleri kısmanın yalnızca yönetim harcamalarındaki indirimle gerçekleşmeyeceği bilindiğinden halkın gündelik yaşantısında tüketimi en aza indirmenin yolları aranmaya çalışılmıştır. Kamu yönetiminde ve gündelik yaşamda alınmaya çalışılan tasarruf önlemlerine daha yakından bakmak gerekirse:

2a.Merkezi Yönetimde

Giderleri azaltmak için akla gelen önlemlerden biri il sayısının azaltılmasıdır. Dahiliye Vekaleti bu doğrultuda 63 olan vilayet sayısını 45'e indirecek bir kanun tasarısı bile hazırlamıştır. Bakanlıkların tümünün tasarruf önlemlerinden payına düşeni aldığı söylenebilir. Sözgelimi Hariciye Vekaleti'nde, elçilik ve konsolosluklarda çalışanların elbiselerinin yerli maldan gönderilmesi kararı alınmış; diğer kamu kurumlarında da masrafları kısmak için kökten değişikliklere gidilmiştir. Örneğin, Tapu ve Kadastro İşleri teşkilatının ve Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğü'nün tasarrufu sağlamak ve işleri hızlandırmak için yeniden düzenlenmesi gündeme gelmiştir. Demiryollarında, tren seferlerinin azaltılması ve çalışanların maaşlarının düşürülmesi sonucunda yarım milyon lira tasarruf edileceği beklenmektedir. Bu arada, Vekalet maaş ve otomobillerinin kaldırılmasının Fırka Grubu'nda uygun görülmediğini de hemen belirtmek gerekir.

2b.Kamu Personeli Üzerinde

Ekonomik bunalımı aşma yolunda alınan önlemlerin başında memur maaşlarının azaltılmasının geldiği söylenebilir. Yıl boyunca gazete manşetlerinden düşmeyen bu konuda bulunan çözüm, memurların maaşlarından kimi oranlarda kazanç vergisinin kesilmesi olmuştur. 30 yılını dolduran memurların emekliliklerinin ertelenmesi ve tekel çalışanlarının maaşlarının indirilmesi gibi önlemlerin de gündeme geldiği bu kampanya sonucunda 6.5 milyon lira tasarruf edilmesi beklenmektedir. Çalışanlara ilişkin olarak

getirilen yeni bir kural da, memurların ihtiyaca göre, vekaletler arasında 'seyyar vaziyette' bulunmalarıdır.

Tek parti dönemi için genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, bunalım dönemini en az zararla atlatan toplumsal kümelerden birinin bürokrasi olduğunu söylemek gerekecektir. Taner Timur, 1929 Barem Kanunu'nda yapılan düzenlemeler ve genel fiyat düzeyinin düşmesiyle memurların dönem boyunca "müreffeh bir zümre" oluşturduklarını yazmaktadır.[2] Çağlar Keyder de, 1929-1934 döneminde devlet gelirlerinin %40'ın üzerinde artmasını, bürokrasinin ülkede üretilenlerin daha büyük bölümünü kontrol etmeye başlamasının bir göstergesi olarak sunmaktadır.[3]

2c.Yerel Yönetimlerde

Belediye ve il özel idareleri bütçeleri hazırlanırken tasarruf önlemlerine dikkat edilmesi istenmektedir; bu yolda il özel idarelerinin giderlerini kısmalarına ilişkin bir tamim yayımlanmıştır. Kimi memur kadrolarının boş bırakılması ya da belediye çalışanlarına verilen elbise parasının kaldırılması söz konusu tasarruf önlemlerine örnek verilebilir.

2d.Eğitimde

Tasarruf önlemlerinden Maarif Vekaleti de payına düşeni almıştır. Yılın gazetelerine "Mülkiye Mektebi lağvediliyor" biçiminde yansıyan haberi de bu çerçevede düşünmek gerekir. Bakanlığın bütçe tasarruf önlemlerinden biri olarak gündeme gelen tasarı tepkiyle karşılanmış ve gerçekleşme olanağına kavuşamamıştır. Ancak, gazetelere yalnızca bir tasarruf önlemi olarak yansıyan olayın siyasal boyutlarının araştırılmaya muhtaç olduğu da belirtilmelidir. Orta mekteplerde iki olan muavin sayısının bire indirilmesi de bir diğer tasarruf önlemidir. Yıl boyunca önemli sorunlardan birini oluşturan ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının ödenmesinde yaşanan sıkıntıları ise bir tasarruf önleminden çok maddi kaynak yetersizliğinin doğurduğu bir sorun olarak değerlendirmek gerekir. Bütün illerde rastlanmayan bu sorunun yalnızca kimi il özel idarelerinin bütçelerinin yetersizliğinden ve bürokratik engellerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

3.Bütçe

1931 yılı bütçesinin büyüklüğü yaklaşık 187 milyon TL'dir. Aşağıdaki çizelgeden de görülebileceği gibi en büyük harcama kalemini savunma giderleri ve borç ödemeleri oluşturmaktadır. Bütçenin yaklaşık üçte biri, kara, hava, deniz müsteşarlıkları ve askeri fabrikalar gibi savunmaya ilişkin kurumlara ayrılmış, Düyunu Umumiye'ye yapılacak ödemeler ise %14.2'ye ulaşmıştır. Nafia (bayındırlık) işlerine ayrılan paranın görece yüksek oluşu, modern Türkiye'yi kurma yolunda başlatılan çalışmalara, özellikle de Ankara'nın imarına bağlanabilir. Gelirler bölümünde ise, bunalımdan bir kaçış yolu olarak görülen tüketim vergilerinin yüksek oluşu dikkat çekmektedir.

---

[2] Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, 5. Baskı, İmge, Ankara, 2001, s. 137.
[3] Çağlar Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, 11. Baskı, İletişim, İstanbul, 2005, s.147.

Masraf Bütçesi	TL	%	**Varidat Bütçesi**	TL	**%**
Büyük Millet Meclisi	2.423.467	1,3	İrat ve servet vergileri	40.622.300	21,8
Riyaseticumhur	324.452	0,2	İstihlak ve muamele vergileri	82.140.500	44,0
Divanı Muhasebat	675.020	0,4	Mülga vergiler bakayasından	500.000	0,3
Başvekalet	810.162	0,4	İnhisarların safi hasılatı	39.117.700	21,0
Şurayı Devlet	206.386	0,1	Devlete ait emlak ve emval hasılatı	4.085.000	2,2
İstatistik Umum Müdürlüğü	43.296	0,0	Devlet tarafından idare olunan mües. Has.	8.985.300	4,8
Diyanet işleri riyaseti	640.350	0,3	Umum mües. ve şirketler has. devlet hissesi	1.047.500	0,6
Maliye vekaleti	12.261.965	6,6	Müteferrik varidat	3.785.000	2,0
Düyunu Umumiye	26.450.534	14,2	Diğer müteferrik hasılat	2.000.000	1,1
Gümrükler Umum Müdürlüğü	4.226.358	2,3	Fevkalade varidat	4.422.299	2,4
Tapu ve Kadastro U.Md.lüğü	1.111.018	0,6			
Dahiliye vekaleti	4.150.569	2,2			
Emniyet işleri umumi md.	4.185.524	2,2			
Umum jandarma kumandanlığı	8.723.268	4,7			
Hariciye vekaleti	3.101.791	1,7			
Sıhhat vekaleti	3.721.043	2,0			
Adliye vekaleti	7.377.833	4,0			
Maarif vekaleti	6.593.749	3,5			
Nafia vekaleti	26.406.377	14,2			
İktisat vekaleti	8.515.280	4,6			
Milli Müdafaa kara müsteşarlığı	44.134.743	23,7			
Hava Müsteşarlığı	3.456.814	1,9			
Deniz Müsteşarlığı	7.860.451	4,2			
Askeri fabrikalar	3.467.417	1,9			
Harita Umumi Müdürlüğü	646.479	0,3			
Posta ve Telgraf	5.067.659	2,7			
Umumi Yekun	186.582.005	100,0	**Umumi Yekun**	186.705.599	100,0

Mustafa Kemal'in Afet İnan'a yazdırdığı "Medeni Bilgiler" kitabında, 1931 yılının ortalarında, hükümetin çeşitli nedenlerin etkisi altında ortaya çıkan gelir eksikliğini gidermek üzere, "iktisadi buhran vergisi" adı altında, geçici nitelikte yeni vergiler getirdiği ya da var olan vergiler üzerine belli oranlar koyduğu belirtilmektedir. Buna göre, 1931'de getirilen iktisadi bunalım vergileri şöyledir:

> "1)Alelûmum memur ve müstahdemlerin maaş ve ücretlerinden kendilerine sair suretlerle yapılan tediyelerden %10'dan başlamak üzere artar nispetli yeni bir vergi,
>
> 2)Bina vergilerine %50 zam, (meskenlerde bu miktarın nısfı),
>
> 3)Muamele vergisinin (%6'dan %10'a çıkarılması),
>
> 4)Şeker istihlâk vergisine kilo başına 2 kuruş zam,
>
> 5)Bilûmum maaşlı, ücretli memur ve müstahdemlerin maaş ve ücretlerinden, başkaca müvazene vergisi."[4]

[4] Afetinan, *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, TTK Basımevi, Ankara, 1969, s.176-177.

B. Siyaset

1.Tek Partili Dönemin Başlaması

1931 yılı için "siyasal" açıdan yapılabilecek en doğru niteleme tek partili yaşama geçişin somut adımlarının bu yılda atılmaya başlanmış olmasıdır. Resmi olarak tek partinin doğumunu simgeleyen CHF III. Kongresi de (10-18 Mayıs) 1931'e denk gelmektedir. Yönetimde tek partiye gidişin adımları olarak değerlendirilebilecek pek çok olay bu yılda gerçekleştirilmiştir. Önce 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası kapanmıştı; bunu 1931'de kimi gazete ve dergilerin kapatılması ve cemiyetlerin feshedilmesi izlemiştir. Örneğin, bir muhalefet odağı haline gelmesinden çekinilen Türk Ocakları'nın varlığına son verilerek Halkevlerine dönüştürülmüş, "Türk Matbuat", "Türk İhtiyat Zabitleri" cemiyetleri ve "Türk Kadınlar Birliği" de kapanmıştır.[5] Otoriter kişiliği ile tanınan Recep Peker'in parti genel sekreterliği görevine başlaması da bu yıla denk gelmektedir.

1930'da yapılan yerel seçimlerde SCF'nin büyük başarı göstermesi ve bir iktidar potansiyeli haline gelmesi partinin kapatılmasında önemli rol oynamıştır. Aralık 1930'da Menemen Olayı'nın patlak vermesinin, kısa bir süre önce SCF'nin kapanmasına meşruluk kazandırdığı söylenebilir.

III. Kongre'nin özelliği 6 okun tamamlanmış olmasıdır. Daha önce, 1927'de yapılan II. kongrede Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık ve Laiklik ilkeleri benimsenmişti. Bu kez Devletçilik ve İnkılapçılık da parti programına alınmıştır. Bu arada, CHF'nin ilk kez bu kongrede bir program hazırlamış olduğunu da belirtmek gerekir.

2.Milletvekili Seçimleri

24 Nisan 1931'de milletvekili seçimleri yapılmıştır. Seçimlerin bir özelliği, CHF'nin çiftçiler, ameleler ve bağımsız adaylar için kontenjan ayırmasıdır. Seçimin sonucunda meclisin yaklaşık üçte biri değişmiş, yeni mebusların önemli bölümünü de işçiler oluşturmaya başlamıştır. Ancak bu seçimlerin iki dereceli olduğunu, önceden belirlenmiş listelerin onaylanması biçiminde gerçekleştiğini ve kadınların oy hakkı bulunmadığını belirtmek gerekir. Değinilmesi gereken bir başka konu da, kapatılan SCF'de görev almış bulunanlara yeni Meclis'te yer verilmemesi ve bu partinin güçlü olduğu yerlerdeki vekillerin değiştirilmesidir.[6]

3.Hükümetler

İlk turu 8 Nisan'da yapılan IV. TBMM seçimleri 24 Nisan'da 22 seçim dairesinde gerçekleştirilmiştir. Seçimlerde 30 müstakil mebus adaylığı öngörülmüş, bunlardan ancak 20'si seçilebilmiş, kalan 10 aday için sonradan tekrar seçim yapılması kararı alınmıştır.[7] Bağımsız adayların seçim döneminde özgürce propaganda yapamadığı görülmektedir. Sözgelimi, eski şehremini Cemil Paşa'ya seçim beyannamesi dağıtmak istediği zaman Polis müdürü Ali Rıza Bey, "Beyannameler dağıtılırken halk heyecana düşürülürse derhal tatbikata başlarız." yanıtını vermiştir. Buna karşılık olarak

---

[5] Ayrıca Bkz. Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 1999, s.307 ve Çağlar Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, 11. Baskı, İstanbul, 2005, s.138.

[6] Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1983, s.66.

[7] Cumhuriyet, 26 Nisan 1931.

Vali muavini Fazlı Bey'in, "kanunen böyle bir şeyin mahzuru yoktur" demesi de gazetelerde yer bulmuştur. Yeni meclisin açıldığı 4 Mayıs'da İsmet Paşa Başvekaletten istifa etmiş ve yeniden kabine kurma görevini üstlenmiştir. Böylece 1931 yılı içinde iki hükümet görev almış olmuştur:

V. İnönü Hükümeti Bakanlar Kurulu
(27.09.1930-04.05.1931)

Başvekil
Mustafa İsmet İnönü (Malatya)
Adliye Vekili
Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop)
Milli Müdafaa Vekili
Mustafa Abdülhalik Renda (Çankırı) 27.09.1930-25.12.1930
Aziz Zekai Apaydın (Diyarbakır) 29.12.1930-04.05.1931
Dahiliye Vekili
Şükrü Kaya (Muğla)
Hariciye Vekili
Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Maarif Vekili
Esat Sagay (Bursa)
Maliye Vekili
Mehmet Şükrü Saracoğlu (İzmir) 27.09.1930-25.12.1930
Mustafa Abdülhalik Renda (Çankırı) 25.12.1930-04.05.1931
Nafıa Vekili
Aziz Zekai Apaydın (Diyarbakır) 27.09.1930-29.12.1930
Hilmi Uran (Adana) 29.12.1930-04.05.1931
İktisat Vekili
Mustafa Şeref Özkan (Burdur)
Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili
Refik Saydam (İstanbul)

VI. İnönü Hükümeti Bakanlar Kurulu
(04.05.1931-01.03.1935)

Başvekil: Mustafa İsmet İnönü (Malatya)
Adliye Vekili: Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) 04.05.1931-23.05.1933
Mehmet Şükrü Saraçoğlu (İzmir) 23.05.1933-01.03.1935
Milli Müdafaa Vekili: Aziz Zekai Apaydın (Diyarbakır)
Dahiliye Vekili: Şükrü Kaya (Muğla)
Hariciye Vekili: Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Maliye Vekili: Mustafa Abdülhalik Renda (Çankırı) 04.05.1931-03.02.1934
Fuat Ağralı (Elazığ) 03.02.1934-01.03.1935
Maarif Vekili: Esat Sagay (Bursa) 04.05.1931-19.09.1932
Reşit Galip (Aydın) 10.11.1932-13.08.1933
Yusuf Hikmet Bayur (Manisa) 27.10.1933-09.07.1934
Zeynel Abidin Özmen (Aydın) 09.07.1934-01.03.1935
Nafıa Vekili: Hilmi Uran (Adana) 04.05.1931-26.10.1933
Çetinkaya (Afyonkarahisar) 16.02.1934-01.03.1935
İktisat Vekili: Mustafa Şeref Özkan (Burdur) 04.05.1931-08.09.1932
Mahmut Celal Bayar (İzmir) 10.11.1932-01.03.1935
Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili: Refik Saydam (İstanbul)
Ziraat Vekili: Muhlis Erkmen (Kütahya) 31.12.1931-01.03.1935
Gümrük ve İnhisarlar Vekili: Ali Rana Tarhan (İstanbul) 31.12.1931-01.03.1935

C.Kamu Yönetimi

1.1580 Sayılı Yeni Belediye Kanunu

Kamu yönetimi açısından yılın en önemli özelliği, bir yıl önce, 1930'da çıkarılan 1580 sayılı yeni Belediye Kanunu'nun uygulamada doğurduğu sonuçları göstermekte olmasıdır. Gazetelerdeki belediye haberlerinden, yeni düzenlemenin yaşama geçirilmesinde önemli mali ve teknik güçlüklerle karşılaşıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin, yeni yasa uyarınca, Cuma günü açık olan işyerlerinden fazla vergi alınmasına yoğun tepkiler verilmektedir. Hatta Berberler Kongresi toplanarak bu günü tatil ilan etme kararı almış, belediye yetkilileri ise böyle bir eyleme izin vermeyeceklerini belirtmişlerdir. Arşiv belgeleri, gazeteler ve meclis tutanaklarına yansıdığı biçimiyle 1580 sayılı yeni yasanın uygulanmasında karşılaşılan kimi güçlükler ve bu konuda alınmaya çalışılan önlemler şöyle özetlenebilir:

Gazete haberlerinden, belediyelerle ilgili yasaların kimi durumlarda gereksinimlere yanıt veremediği anlaşılmaktadır. Daha çok kamulaştırma, cezalar ve et kaçakçılığı ile ilgili konularda yoğunlaşan bu sorunu çözmek için İstanbul Belediyesi, yeni Belediye Kanunu çerçevesinde bir yasa taslağı bile hazırlamıştır. Yeni düzenlemeler çerçevesindeki uygulamalarda karşılaşılan sıkıntılara örnek olarak, Belediye Kanunu'na göre vakıfların mezarlıkları belediyeye devretmeleri gerekmesini, ancak devir işlemlerinin bir türlü gerçekleşememesini verebiliriz.

2.Belediye ve Valiliğin Birleştirilmesi

İstanbul'da belediye ve valiliğin birleştirilmesi bir diğer önemli olaydır. Yılın gelişmelerinden, bu durumun uygulamaya yansıyış biçimini ve ortaya çıkan kimi sorunları görebiliriz. İlk olarak, vilayet ve belediyenin birleştirilmesinden dolayı kimi memurların açıkta kaldığını, bunlardan 150'sinin başka yerlere yerleştirilmesinin söz konusu olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, eskiden belediye tarafından tek elden yürütülen temizlik hizmetleri, yeni belediye yasası uyarınca kaymakamlıklara (belediye ve vilayet birleştiği için) verilir. Ancak bundan başarılı sonuç alınamayınca tekrar eski yönteme dönülür; yani temizlik işlerini belediyenin temizlik müdürlüğü yapacaktır. İşleri hızlandırmak için belediye daimi encümenindeki işlerin vilayet ve belediye olmak üzere ikiye ayrılması kararı verilmiş ve bu karara uygun olarak iki dosya açılmıştır. Buna göre, haftada üç gün vilayet, üç gün de belediye işlerine bakılacaktır. CHF'nin İstanbul'un ihtiyaçları için hazırladığı rapor da benzer yolu izlemektedir: İstanbul'un ihtiyaçları iki bölüme ayrılmaktadır: Doğrudan doğruya vilayet ve belediye tarafından yapılacak işler ve umumi meclisin salahiyeti dışındaki işler. Bunlardan ikinci gruptaki işler Ankara'ya bildirilecektir.

3.Belediyelerin Mali Kaynak Sorunu

Yönetsel faaliyetlerin etkili biçimde yerine getirilememesinin baş nedeninin de kaynak yetersizliği olduğu görülmektedir. Örneğin İstanbul Belediye Reisi Muhittin Bey, "şehir neden yönetilemiyor?" sorusuna yanıt verirken önce maddi yetersizlikleri

hatırlatmakta, sonra da dönemin Avrupa belediyelerinin mali kaynaklarından söz etmektedir.

> "Büyük şehirler mevcut varidatlarile imar edilebilmiştir. Bu varidat şunlardır: İmtiyazlı şirketlerin hisseleri, liman dahilindeki kabotaj varidatı, liman işleri ve şehir namına tertip edilecek büyük piyangolar vesaire. Biz bunların hepsinden mahrumuz... Nihayet birgün gelecek bu varidattan hiç olmazsa bir bölümü bize verilecektir..."[8]

4.Öğretmen Maaşları

Bilindiği gibi o dönemde ilkokul öğretmenlerinin maaşları il özel idareleri tarafından ödenmektedir. 1931 yılında gazetelere sıkça yansıyan haberlerin bir bölümü il özel idarelerinin öğretmen maaşlarını zamanında ödeyememelerine ilişkindir. Türlü illerde maaşların düzenli olarak ödenememesinin maddi imkansızlıklar ya da bürokratik nedenlerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

5.Kamu Yönetimini Yeniden Düzenleme Girişimleri

1931 yılı gazetelerinde, tıpkı günümüzde olduğu gibi, kamu yönetiminde yeniden yapılanma haberlerine sıkça rastlanmaktadır. Merkezi yönetimden yerel yönetimlere değin, yönetimin hemen her alanında yeniden düzenleme kaygısı duyulmaktadır. Bu hareketliliğin ardında başlıca iki hızlandırıcı gücün bulunduğu anlaşılmaktadır: 1930'da çıkarılan yeni Belediye Kanunu ve bütçeyi kısmak için alınan tasarruf önlemleri. Yeni Belediye Kanunu'nun yönetim sistemine getirdiği kimi sorunlara yukarıda kısaca değinilmişti. Tasarruf önlemleri alma isteği kamu yönetiminin özellikle personel boyutunda etkili olmuştur. Bir bölümüne yukarıdaki satırlarda da değinilen bu önlemler arasında çalışanlardan kazanç vergisi kesilmesi, memurların gerekli görüldüğü takdirde merkez emrine alınabilme yetkisinin tanınması, Avrupa'ya gidecek memurların yevmiyelerinde indirim yapılması gibi gelişmeler bulunmaktadır. Bütçede kısıntı yapma, tasarruf önlemleri alma zorunluluğunun kamu yönetimine bir başka etkisi "mülki taksimat" konusunda olmuştur. 1931 yılı gazetelerinde, bütün bir yıl boyunca vilayet sayısını azaltmaya yönelik girişimlerden, kanun tasarılarından söz edilmektedir. İl sayısını 30-50 arasında yeniden düzenlemeyi öngören söz konusu girişimler başarılı olamamış ama bu arada, vilayet idare şube reislerini ve valilerin yetkilerini yeniden ele alan bir düzenleme, Vilayet İdaresi Kanununun Bazı Maddelerini Muaddil 1851 sayılı Kanun, kabul edilmiştir.

6.Yabancı Uzmanlar

Özellikle teknik alanlarda yetişmiş işgücü gereksinimini karşılayabilmek için yurtdışına, daha çok da Avrupa'ya başvurulmuştur. Yurt içinde eğitim olanaklarının ve teknik gelişmenin yeterli düzeye gelmemiş olmasının sonucunda çok geniş bir alanda yabancı uzman çalıştırılmak zorunda kalınmıştır. Savunmadan tarıma, mimarlıktan mühendisliğe, teknik eğitim gerektiren bütün alanlar yabancı uzmanlara açılmıştır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri ve Resmi Gazete'de yapılan taramalarda, yabancı

[8] *Cumhuriyet*, 9 Kanunusani 1931.

betonarme mühendisi, harita uzmanı, ziraat mühendisi, rasat uzmanı, bombardıman öğretmeni, makine mühendisi ve hatta hemşireye rastlanmıştır.

7.İstanbul'un 'Su Meselesi' ya da Terkos

Gazete sayfalarındaki yerel haberler arasında İstanbul'un "su meselesi" ve "Terkos" başlıkları en çok dikkati çekenlerdir. O dönemde İstanbul'un sorunları arasında hiç kuşkusuz içme suyu başta gelmektedir. İçme suyu imtiyazı bir yabancı şirket olan Terkos'a verilmiştir. Antalya Belediyesi'nin 1990'lı yıllarda yaptığı özelleştirmeye benzeyen bir durumun söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu örnekte de şirket hizmeti tam olarak yerine getirememekte ve çok pahalıya sunmaktadır. Gazetelerde olaya ilişkin çok sayıda yorum yazısı ve karikatüre rastlanmaktadır. Aşağıdaki gazete yazısı durumu ana hatlarıyla özetlemektedir:

> "Belediye su işini bizzat kendi görmek istediğinden Terkos'u satın almak istemektedir. Şirket muamelatı tasfiye edilecek ve tesisatı 1933 senesi iptidasında belediyeye teslim eyleyecektir. Fakat şayet herhangi bir şirket çok müsait şartlarla bu işe talip olursa Belediye şirketle anlaşamamazlık da etmiyecektir. Diğer taraftan Elektrik Şirketinin Terkosu işletmeye talip olduğu da anlaşılmakta, fakat dikkate şayan görülmemektedir. Terkos şirketi müdürü M. Kastelno bu işlerle meşgul olmak için tekrar Ankara'ya gitmiştir. Müdür, Terkosu elektrik şirketine kaptırmamak için uğraşmaktadır. Kastelno, şehrin su işini belediye ile ortaklaşa idare etmeye taraftar görünmektedir."[9]

8.Ankara'nın İmarı

Yılın önemli tartışma konularından biri de başkentin imarıdır. Jansen ve diğer yabancı mimarların Ankara ve İstanbul'daki gezileri, açıklamaları, yorumları çok önemsenmektedir. Gazetelerden hemen her hafta "Ankara'nın imarı", "İstanbul'un planı" başlıklı haberleri ya da bir yabancı uzmanın Ankara ve İstanbul'u ziyareti hakkındaki yorumlarını okumak mümkündür. Ankara'nın imarına o kadar önem verilmektedir ki, belediyelerin gelirlerinin %2'sini Ankara Belediyesi'ne devretmelerini öngören bir kanun tasarısı bile hazırlanmıştır.[10]

D.Uluslararası İlişkiler

1.Uluslararası Antlaşmalar

İki büyük savaş arasındaki tek parti döneminde uluslararası alanda bir denge politikasının izlendiği, var olan ittifaklara katılmak yerine, Batı'ya sırt çevirmeden güç dengelerini gözeten adımların atıldığı bilinmektedir. 1931'de imzalanan antlaşmalar da söz konusu genel eğilimi yansıtır niteliktedir. Bu yıl içinde, Çekoslovakya, SSCB, Norveç ve Polonya ile ticaret, ulaştırma, Belçika ve ABD ile ikamet, Yunanistan ile taşınmazlar, SSCB ve Yunanistan ile dostluk, Çekoslovakya, Belçika ve İngiltere ile adalet alanında antlaşma imzalanmıştır.

---

[9] *Son Posta*, 21Teşrinievvel 1931.
[10] *Son Posta*, 4 Şubat 1931.

2.Türkiye-AB İlişkileri !

Avrupa Birliği'nin, tıpkı günümüzde olduğu gibi, dış politika sayfalarını süsleyen haberlerin başında geldiği söylenebilir. Örneğin Son Posta Gazetesi'nde Ocak 1931'de bir haberin başlığı, "Fransanın muhalefetine rağmen Avrupa Birliğine dahil olduk" biçimindedir. Ancak Avrupa Birliği'nin, yaşanan 1929 ekonomik bunalımı karşısında, Amerika'ya karşı bir ekonomik birlik olmak için gündeme getirildiği anlaşılıyor. Birliğin komisyonunun adının "Avrupa Komisyonu" olduğunu da belirtmek gerekir.

E.Toplum

1.Halkın Tasarrufa Özendirilmesi ve Yerli Malı Kullanımı

Hükümetin, Fırka'nın ve yönetime yakın basının öncülüğünde başlatılan tasarruf kampanyasıyla alınan önlemlere halkın da katılması amaçlanmıştır. Bu yolda basının önemli bir işlev edindiği görülmektedir. Halkı tasarrufa özendiren haber, yazı, yorum ve karikatürleri bütün bir yılın gazetelerinde görmek olanaklıdır. Bu durum reklamlara bile yansımıştır. Örneğin, "Avrupa'ya Para Vermeyiniz, Günahtır: 'Fayda' Daha Ucuz… Yerli Malıdır…" biçiminde bir ilaç reklamına bile rastlanabilmektedir.

Tasarrufu halkın gündelik yaşamına katabilmek ve yerli malı kullanımını özendirmek için alınan önlemler arasında 'tasarruf haftası' düzenlemenin, 'Yerli Malı Kullanılması Mitingi' yapmanın ve 'yerli mallardan vitrin müsabakası' gerçekleştirmenin bulunduğundan söz edilmişti. Tasarruf önlemlerinin halkın gündelik yaşamına yansıtılmasında ve halk katılımının sağlanmasında Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nden yararlanılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu derneğin, Eskişehir'deki toplantısına katılanların yerli malı kullanacaklarına dair yemin etmelerini dönemin ruhunu yansıtan ilginç olaylardan biri olarak değerlendirmek gerekir.

2.Nüfus Yetersizliği

Çocuk sahibi olmanın özendirilmesi 1931'e özgü bir diğer önemli olaydır. İlk bakışta, yoksulluğun ve ekonomik bunalımın olumsuz etkilerinin hüküm sürdüğü bir dönemde böyle bir çaba yadırganabilir. Ancak, o yıllarda, nüfus yetersizliğinin önemli sorun alanlarından biri olarak görüldüğünü, ekonominin ve savunmanın güçlenmesinin ancak nüfusun artmasıyla gerçekleşebileceğinin düşünüldüğünü anımsamak gerekir. Çocuk sahibi olmayı özendirmek için gazetelerde bu yönde yazılar yayımlanmakta, hatta her hafta çok çocuklu ailelerin fotoğrafları basılarak altına aileyi övücü hoş açıklamalar yazılabilmektedir. Çok çocuklu ailelere devlet yardımı da yapılmaktadır. 25-45 yaş arasındaki bekar erkeklere ek vergiler yüklemeyi amaçlayan "Bekarlık Vergisi" tasarısı bu çerçevede düşünülebilir. Bir anlamda bekar erkeklerin evlenmesi ve nüfus artışına katkı sağlaması istenmektedir.

3.Türkçe Sevdası

Yerli malı kullanımı gibi Türkçe de önem verilen konulardan birini oluşturmaktadır. Bir yandan Latin alfabesini yaygınlaştırmak için çaba harcanırken bir yandan da dilin yabancı sözcüklerden arındırılmasına çalışılmaktadır. Örneğin bu yolda, bazı yabancı sokak isimleri değiştirilmekte, verilen nutuklarda Türkçe konuşmanın önemine dikkat çekilmektedir. Arşiv taramasında da konuya ilişkin kimi örneklere rastlanmıştır. Sözgelimi, "Bağçecik'in bir köyünde çocuklara Arapça harflerle ders veren bir imamın görevinde kalmasının uygun olmayacağı"na ya da "Orta ve yüksekokul talebeleriyle öğretmen ve öğretim üyelerinin ders notlarını Arapça harflerle tutmamaları için ikaz edilmeleri"ne ilişkin kararnameler bulunmaktadır. Bu konuda arşivde bulunan bir belge de, 'yabancı dillerde yazılan beynelmilel ilmi terimlerle fenni tabirlerin Türkçe yazılmaları hakkında' Prof. Dr. Kemal Cenap'ın bir yazısıdır.

4.Basına Çekidüzen

Gazete ve dergilerin kapatılması, yöneticilerinin yargılanması ya da ağır para cezasına çarptırılması, kimi yayınların, dergi ve gazetelerin yurda sokulmasının yasaklanması yıl boyunca çok sık karşımıza çıkan gelişmelerdendir. Özellikle Menemen Olayı'nın ardından basın denetim altına alınmak istenmiş, bu yolda, baskıcı hükümler getiren Matbuat Kanunu çıkarılmıştır. Örneğin Yeni Asır gazetesi hakkında yapılan takibatın nedeni, gazetenin "hadiseyi gayet ehemmiyetsiz göstermesi ve bunun alelade bir vaka olduğunu" yazmasıdır. Aslında yasaklamaların gerekçesi yakın tarihimizde sıkça karşımıza çıkacaklardan çok da farklı değildir: Komünizm, şeriatçılık, Kürtçülük, muzır neşriyat vb. Ancak yasaklamalar yalnızca bu konularla sınırlı değildir. Kimi zaman da yasaklama dolaylı yoldan gelmekte, gazeteler otosansür uygulamakta ya da yayınlarına ara verebilmektedir. Yılmaz Gazetesi'nin kapanması bu konuya örnek verilebilir. İlk bakışta gazetenin sahipleri arasındaki bir anlaşmazlık sonucunda kapandığı sanılmakta; ancak ayrıntılara inildiğinde olayın ardında yeni Matbuat Kanunu'nun bulunduğu anlaşılmaktadır.[11]

Basın üzerinde kurulan baskıyı haberlerin veriliş biçiminden de anlamak mümkündür. Eleştiriler genelde herhangi bir kurumun iyi işlememesine, kimi bürokratlara ve imtiyaz alan yabancı şirketlere yöneliktir. Devletin yönetim tarzına, dış politikaya, Mustafa Kemal'e ya da İsmet İnönü'ye ilişkin hiçbir eleştiriye, olumsuz habere rastlanılmamaktadır. Belediye ve yerel nitelikli hizmetlerse en çok tepki yöneltilen konuları oluşturmaktadırlar. Özellikle muhalif gazetelerde, İstanbul Belediyesi'nin uygulamaları ağır biçimde eleştirilebilmektedir.

Değinilmesi gereken bir konu da dönemin gazeteleri arasındaki ayrımdır. Burada, "muhalif basın" nitelemesinin bugüne ait bir değerlendirme olmadığını belirtmek

[11] Yılmaz Gazetesi, Ahmet Kadri ve Celal Nuri Bey ortaklığında çıkarılmaktadır. Ahmet Kadri'nin yaptığı açıklamalardan anladığımıza göre gazeteyi kapatma kararı almasında ortağı Celal Nuri Bey ile yaşadığı anlaşmazlık önemli rol oynamıştır. Ancak Ahmet Kadri, bunda yeni Matbuat Kanunu'nun da payı bulunduğunu belirtmektedir: "Mesele bundan ibaret olup... hem bu vaziyetin tasfiyesine intizaren, hem de birkaç muvafık muharrire arız olan tağlit, tahrif ve isnat hastalığının bana da sirayetini men için "Yılmaz" ı muvakkaten kapadığımı arzederim efendim." *Son Posta*, 2 Temmuz 1931.

gerekiyor. Daha o yıllardaki yazı ve karikatürlerden böyle bir ayrıma gidildiği anlaşılmaktadır. Hükümet taraftarı gazeteler arasında Cumhuriyet, Yeni Gün ve Ulus bulunmakta, muhalif basını ise Son Posta, Yarın gibi yayınlar oluşturmaktadır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri, Resmi Gazete, Meclis Tutanakları ve günlük gazetelere dayanılarak hazırlanan 1931 yılı kronolojisine göre basın üzerinde uygulanan baskının sonuçları şöyledir:

-15 Ocak 1931'de Serbes Cumhuriyet Gazetesi kapandı.
-16 Ocak 1931'de Yarın Gazetesi aleyhine musanna neşriyat davası açıldı.
-16 Ocak 1931'de Karagöz Gazetesi mesul müdürü hapse mahkum oldu.
-22 Ocak 1931'de Yeni Asır Gazetesi hakkında takibata başlandı.
-26 Ocak 1931'de Kızıl İstanbul Gazetesi'ne soruşturma açıldı.
-29 Ocak 1931'de Son Posta Gazetesi'nin Adana muhabiri tevkif edildi.
-31 Ocak 1931'de Yarın Gazetesi başyazarı Arif Oruç ve sorumlu müdürü mahkum oldu.
-1 Şubat 1931'de Yarın Gazetesi davası sonuçlandı.
-25 Nisan 1931'de Bıldırcın Gazetesi mahkemeye verildi.
-2 Temmuz 1931'de Yılmaz Gazetesi kapandı.
-18 Ağustos 1931'de "Kilis" Gazetesi sahibi hakkındaki mahkumiyet kararı nakzolundu.
-19 Ağustos 1931'de Yarın Gazetesi neşriyatına ara verdi.
-24 Ağustos 1931'de Akşam Gazetesine dava açıldı.
-24 Ağustos 1931'de "Allo, Allo" Gazetesi sahibi bir aya mahkum oldu, cezası tecil edildi.
-24 Ağustos 1931'de Vakit Gazetesi sahibinin mesul müdürü para cezasına çarptırıldı.
-2 Eylül 1931'de Son Posta beraat etti.

5.Mustafa Kemal'in Yurt Gezileri

Bu yıla damgasını vuran en önemli olaylardan biri Atatürk'ün yurt gezileridir. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın taraftarlarını artırması ve bunun sonucunda Fethi Bey'e 1930'da kapattırılmasının ardından M. Kemal halkın giderek büyüyen hoşnutsuzluğunun nedenlerini anlamak için uzun sürecek bir yurt gezisine çıkmaya karar verir. Gezi, Kasım 1930'da başlar ve 1931 yılı Martı'na kadar sürer:

I.Aşama:
17 Kasım 1930–31 Aralık 1930
Kayseri-Sivas-Tokat-Turhal-Amasya-Samsun-Bafra-Trabzon-İstanbul

II.Aşama:
26 Ocak 1931-Ocak 1931
İstanbul-Kırklareli-Edirne-Bursa-İzmir

III. Aşama:
Ocak 1931-4 Mart 1931
İzmir-Aydın-Denizli-Balıkesir-Muğla-Antalya-Mersin-Malatya-Adana-Konya-Afyon

Boratav, söz konusu gezinin, yöneticilerin halkın içinde bulunduğu güç durumu anlamasına yardımcı olduğunu, bir bakıma, devletçi ekonomi politikalarının benimsenmesini kolaylaştırdığını düşünmektedir.[12]

[12] Korkut Boratav, *Türkiye'de Devletçilik*, 2. Baskı, İmge, Ankara, 2006, s.144, 145.

F. Değişmeyen Türkiye

Aradan yaklaşık 80 yıl geçmesine karşın kimi sorunların hiç değişmeden varlığını koruduğunu görüyoruz. Aşağıda bunlardan bir bölümüne yer verilmektedir:

-Haliç'in kirliliği
-İstanbul'un su sorunu
-İstanbul-Ankara arasında tren hızlandırma çalışmaları
-Trafik kazalarının önüne geçmek için kanun hazırlanması
-Gazetelerde özel rakı reklamlarının yer alması (Rakı Bomonti)
-Kaçak rakı vakasına rastlanması (iki ay içinde 376 adet)
-Komünizm, şeriatçılık, Kürtçülük, muzır neşriyat vb. gerekçelerle gazete kapatılması
-Belediye memurlarının özel şirkete sigorta ettirilmesi
-Elektrik ve su hizmetlerinin özel şirketlerce sunulması
-Cumhurbaşkanı ziyarete gelecek diye acelece yaptırılan köprünün yıkılması
-Kamu yönetiminde yeniden düzenleme çalışmalarına başlanması
-Tasarruf önlemleri arasında vekaletlerin arabalarının kaldırılmasının da yer alması, gelen tepkiler üzerine bundan vazgeçilmesi
-Yabancı ülkelerden hayat kadınlarının gelmesi.

KAYNAKÇA

Afetinan, *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları,* TTK Basımevi, Ankara, 1969.

Boratav, Korkut, *Türkiye'de Devletçilik*, 2. Baskı, İmge, Ankara, 2006.

Keyder, Çağlar, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar,* 11. Baskı, İstanbul, 2005, s.138.

Kocatürk, Utkan, *Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi,* Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1973.

Kongar, Emre, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı,* C.2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985.

Ökçün, A. Gündüz, Ahmet R. Ökçün, *Türk Anlaşmaları Rehberi (1920-1973),* A.Ü. SBF Yayınları, Ankara, 1974.

Ökçün, A. Gündüz, *Türkiyenin Taraf Olduğu Uluslararası Andlaşmalar Rehberi (1920-1961)*, Doğuş Ltd. Şirketi Matbaası, Ankara, 1962.

Önder, Mehmet, *Atatürk'ün Yurt Gezileri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1975.

Özşen, Tayfur, *Bulmaç*: Mevzuat Kılavuzu, C.2, TAKAV Matbaacılık, Ankara, 1996.

TBMM Tutanak Dergisi *(Zabıt Ceridesi), 1931.*

Timur, Taner, *Türk Devrimi ve Sonrası*, 5. Baskı, İmge, Ankara, 2001, s. 137.

Tunçay, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 1999.

Yavuz, Ahmet (Der.), *Türkiye Cumhuriyeti'nin Akdettiği Milletlerarası Anlaşmalar (20 Nisan 1920-1 Temmuz 1976*, Dışişleri Bakanlığı, Ankara, 1976.

Yetkin, Çetin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1983.

Arşiv Belgeleri

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

Gazeteler

Akşam
Cumhuriyet
Son Posta
Vakit

Dizin

23 Nisan
adalar
Adana
Adliye Vekaleti
af
Afyonkarahisar
Ahmet Ağaoğlu
Ali İktisat Meclisi
alkol
Almanya
altın
amele
Amerika
Ankara
Antalya
antlaşma
Arapça
Arif Oruç
askeri
askeri memur
askeri nizamname
askeri talimatname
Atina
Avrupa
avukatlık
Aydın
balıkçılık
Balıkesir
Balkanlar
banka
basın
bayındırlık
bayram
bekçi
Belçika
belediye
belediye bankası
belediye encümeni
belediye reisi
berber
borçlanma
buhran
Bulgaristan
bunalım
Bursa
Bükreş
bürokrasi
bütçe
cami
cemiyet
ceza
CHF
Cuma tatili
Cumhurbaşkanı
Çekoslovakya
çocuk
Dahiliye vekaleti
Danıştay
dava
demiryolu
denizcilik
Denizli
dil
din
Divanı Harb
Diyanet
Diyarbakır
donanma
eczacılık
edebiyat
Edirne
Egli
eğitim
ekmek
Elazığ
elektrik
su
emeklilik
Ermeni
Eskişehir
et
evlilik
fahişe
faşizm
Fevzi Paşa
fırın
Fransa
Galatasaray
gayrimenkul
gazete
gezi
Gölbaşı
gümrük
gümrük tekel
Gümrük ve İnhisarlar Vekilliği
güzellik yarışması
halk
hamallar

Hamdullah Suphi
Hariciye Vekaleti
hastane
hayvancılık
hazine
Heyet-i Umumiye
Heyet-i Vekile
heykel
hilafet
hukuk
Hukuk fakültesi
içki
idare
idare heyeti
ihale
ihracat
ikamet
ikrazat
iktisat
İktisat Vekaleti
il
il özel idaresi
ilkokul
imar
imtiyaz
İngiltere
inhisar
İsmet Paşa
İspanya
İstanbul
istatistik
istihdam
istiklal mahkemeleri
istimlak
isyan
ceza
hukuk
af
isyan
İş ve İşçi Fırkası
işçi
ithalat
İzmir
jandarma
Jansen
Japonya
kabotaj
kaçakçılık
kadastro
kadın
kanun
Karadeniz
kararname
karayolu
kaymakam
Kıbrıs
Kırıkkale
kırtasiye
kinin
komünizm
kongre
konuşma
Konya
kooperatifçilik
köprü
köylü
Kudüs
kültür
Kürt
Kütahya
laiklik
liman
lise
Londra
maarif vekaleti
maaş
maden
Malatya
maliye
Mançurya
Manisa
Meclis
mecmua
Mehmet Rauf
memur
Menemen
menkul
Merkez Bankası
Mersin
mezarlık
millet mektepleri
milletvekili
mimarlık
miting
Moskova
Mudanya
muhasebe
Muhittin Bey
muhtar
mübadele

mühendislik
Mülkiye
müstahdem
müstehcen yayın
müzik
nafia
Nafia vekaleti
nahiye
nakliyat
nakliye
narh
Nazım Hikmet
nizamname
Norveç
nüfus
oda
orman
Osmanlı
otobüs
oyuncak
öğretmen
ölçüler
örfi idare
pahalılık
Paris
pasaport
Peyami Safa
plan
polis
Polonya
posta pulu
program
rapor
Recep Bey
reklam
Rize
Rumlar
Rusya
sağlık
sanat
sanayi
sayım
seçim
seferberlik
sel
Serbest Fırka
sıkıyönetim
sicil
sigortacılık
sinema
Sivas
siyaset
Sofya
soruşturma
sözleşme
spekülasyon
spor
su
şarap
şark vilayetleri
şehir meclisi
şehremini
şoför
şura
Şura-yı Devlet
tahkikat
Taksim
taksit
talimatname
tamim
tapu
tarım
tarih
tasarruf
tatil
tayin
TBMM
tefecilik
tekel
telefon
telgraf
Terkos
Teşkilatı Esasiye
Tevfik Rüştü
tıp
ticaret
TMMM
Trabzon
trafik
tramvay
Türk Ocakları
Türk tarihi
Türkçe
tütün
tüzük
ulaştırma
uluslararası antlaşma
umumi müfettişlik
Urfa
uyuşturucu

vakıf
vali
Van
verem
vergi
vilayet
yabancı personel
Yansen
yargı
yasaklama
yeni harfler
yerli malı
yevmiye
yılbaşı
yol
yönetmelik
Yunanistan
Yunus Nadi
yurtdışı görev
yurtdışına gönderme
ziraat
Ziraat Vekaleti